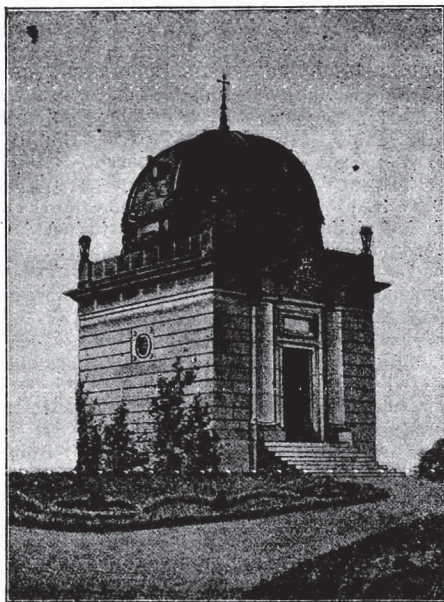

la noua constituire a monarhiei. Aici a lucrat și luptat împreună cu ceilalți bărbați de încredere ai Românilor din Bucovina, Bănat, Ungaria și Transilvania, până la Maiu 1852, când în fruntea unei deputațiuni a rostit în fața ministrului imp. princ. Schwarzenberg memorabilele cuvinte, că »representanții Românilor au fost chemați și ascultați, ca guvernul să cunoască bine dorințele și trebuințele lor, pentru a nu împlini nici una, ci a dispune tot contrarul.« În 1853 fù numit referendar la suprema curte de justiție și casațiune în Viena, unde continua a-și valida întreaga influență în interesul poporului român. Vedeând însă că toate stăruințele sale au fost zadărnice, și că reacțiunea nu putea fi împiedecată a-și face cursul, s'a retras la 1856 definitiv din serviciul statului, și după ce părintele său murise la 1854, s'a apucat, împreună cu fratele său Andreiu, de administrarea considerabilelor averi familiare. La 1 Oct. 1858 Petru M. fù asasinat în mod perfid în Budapesta. Dinsul a fost adevăratul suflet al familiei și a dezvoltat în sinul acesteia spiritul național. Avea o minte ageră și o erudițiune clasică, și era un bărbat foarte serios, care întrunia toate condițiunile unui adevărat om politic. Supremul scop al activității sale era conservarea și nobilitarea elementului național al Românilor.

Andreiu (II) Mocsonyi de Foen, frate cu Petru M., n. 1812, a studiat în Budapesta, unde la 1832 a făcut examenele în drept. La 1836 fù chemat de vice-notar al comitatului Torontal, și devotându-se cu tot zelul administrațiunii municipale, a fost ales la 1843 protopretor districtual, și se avântă la rorul de conducător politic în comitat. După sufocarea revoluțiunii, Andreiu M. în Sept. 1849 fù pus în capul părților banatice cu titlul și funcțiunea de comisar suprem districtual, în care calitate lucrând la reorganizarea acestei provincii, a fost totodată și conducătorul Românilor. La 1852, după eșecul reprezentanților poporului rom. în Viena, conduși de frate-său Petru, Andreiu M. și-a dat demisiunea din însemnatul post ce ocupa, dar în anul următor a fost înduplecat a primi presiunța unei comisiuni centrale, instituită în Timișoara cu chiemarea de a introduce cadastrul în Banat. La 1856 se retrase însă, împreună cu Petru M., definitiv din serviciul statului. Căsătorindu-se 1859 s'a așezat la domeniul familiar în Foen. După nefericitele bătălii dela Magenta și Solferino, M. fù chemat la Viena, pentru a reprezenta pe Români din Banat și Ungaria în senatul imperial

(»Verstärkter Reichsrath«), convocat pe Maiu 1860 la Viena. Aici M. în ședința XVII din 24 Sept. 1860 a dezvoltat o sistemă politică proprie pentru reconstruirea monarhiei austro-ungare pe baza naționalităților. Expunea anume, că »sistemă politică-administrativă de până acum a monarhiei trebuie să fie înlocuită cu alta, basată pe dreptul egal al tuturor popoarelor, cu instituțiuni populare autonome, astfel încât: 1) Întreaga operă de reorganizare, adevă toate instituțiunile, ce se aținesc a fi introduse, să fie întemeiate pe principiul egalii îndreptățiri naționale, în acel înțeles ca: în comună să fie exact reprezentate naționalitățile din comună; în comitat, district, ținut, naționalitățile din acelea, în provincii, resp. țerile de coroană, tot asemenea naționalitățile în măsură, precum sânt compuse acele țeri; la urmă, în centru, în senatul imperial, tot asemenea naționalitățile părților, fiecare parte reprezentativă cu propriul său caracter național, va să dică Germanul ca German, Sârbul ca Sârb, Românul ca Român și așa mai departe. 2) Justiția să se simplifice, înlesnească și facă mai ieftină prin introducerea sistemelor orale și a publicității, ca controlă. 3) Învățământul de sus până jos să fie mijlocit prin institute în limba poporului. 4) Libertatea confesională și sprijinirea deopotrivă a tuturor bisericilor din partea statului să se pronunțe în principiu și să se traducă în fapte.« Energica pășire a lui Andr. M., pentru ca »și în Austria să se codifice dreptul de al meu și al tău național«, a provocat

Mausoleul familiei Mocsonyi.

o adevărată furtună în sinul aristocrației maghiare și al feudalilor austriaci, astfel că M. se vedu îndemnat a-și retrage memorandumul și a-l prezenta monarhului în persoană. După publicarea diplomei din 20 Oct. 1860, M. a prezentat monarhului o petițiune cu preste 12,000 subscrieri din partea Românilor, prin care se cerea, că dacă Banatul nu s'ar pute constitui ca provincie de sine, el să se încorporeze Transilvaniei, precum a mai fost și în trecut. Vedeând însă noul trafic între curtea din Viena și aristocrația maghiară, care a avut de urmărire convocarea dietei pe Maiu 1861 la Budapesta, M. proclamă pasivitatea Românilor din Banat, dar în urma unei conferențe a fruntașilor români din Martie 1861, se învoi cu participarea la alegeri. La aceste au fost aleși 15 deputați rom. din Banat și Ungaria (între aceștia și M. în cercul Lugos, dar n'a primit mandatul), cari prin tact și energie au eluat Românilor un loc distinct în parlamentul Ungariei. După disolvarea dietei în Aug.